

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

123:3 • 2003

Redaktören har ordet

När jag precis påbörjat författandet av denna redaktionella inledning nåddes *Historisk tidskrifts* redaktion av budet om Gert Nylanders bortgång. Gert Nylander var Svenska Historiska Föreningens skattmästare under en lång följd av år, 1978–1999. Jag hade själv inte förmånen att få lära känna honom; han slutade som skattmästare innan jag tillträdde som redaktör. Uppdraget som skattmästare för Svenska Historiska Föreningen var ett av Gert Nylanders många ideella uppdrag. Sin huvudsakliga gärning hade han som arkivarie, forskare och inte minst som initiativtagare till och samordnare av företagshistoriska forskningsprojekt. Han gjorde banbrytande insatser för svensk forskning om företags- och finanshistoria från sin bas i Stockholms Enskilda Banks och Wallenbergfamiljens arkiv.

Artiklarna i detta nummer behandlar sekularisering respektive historieb bruk och kollektivt minne. Stefan Gelfgren, nydisputerad idéhistoriker från Umeå, diskuterar utifrån de senaste teoretiska landvinningarna inom sekulariseringsforskningen, och med Umeås Evangelisk-Lutherska Missionsförening 1850–1910 som exempel, hur sekularisering skall förstås och förklaras. Lundaslavisten Barbara Törnquist Plewa analyserar den debatt som följde på utgivningen i Polen av Jan Gross bok *Sąsiedzi* ("Grannar"). I boken behandlas mordet på de judiska invånarna i den polska staden Jedwabne, ett mord som utfördes av stadens etniskt polska inbyggare och som har förtigits och förträngts i efterkrigstidens Polen. Törnquist Plewa utgår från Lundahistorikern Klas-Göran Karlssons typologi över olika historieb bruk för att visa hur olika grupper i det polska samhället agerade efter publiceringen av Gross bok och undersöker huruvida debatten resulterade i några mera vittgående förändringar i polackernas historiemedvetande, kollektiva minne och nationella självförståelse.

Även detta nummer rymmer en översikt. Statsvetaren Astrid Hedin från Uppsala tar upp ny forskning om stalinismen som civilisation till kritisk granskning. Utgångspunkten för diskussionen är den amerikanske historikern Stephen Kotkins arbeten. Det är glädjande att idéhistoriker, slavister och statsvetare väljer att publicera sig i *Historisk tidskrift*. Förhoppningsvis är det ett tecken på att de många gånger tämligen onaturliga disciplin-gränserna är på väg att suddas ut och möjligen antyder det dessutom att *His-*

torisk tidskrift inte bara är en angelägenhet för de närmast sörjande, det vill säga historiker och ekonom-historiker.

Numret innehåller som vanligt opponenterrecensioner av avhandlingar samt kortrecensioner. Dessutom bjuds en presentation av ett nytt forskningsprojekt och information från arkivvärlden. Stockholmshistorikerna Anna Maria Forsberg, Malin Grundberg och Jonas Nordin presenterar projektet "Manifestation och kommunikation. Statens och kungamaktens legitimering och propagandaspridning under tidigmodern tid" och Ingrid Eriksson Karth informerar om att Riksarkivets konseljregister nu finns på nätet.

Debatten om moraliserande i historieskrivningen fortsätter i detta nummer. I förra numret handlade det om huruvida historiker bör skriva Förintelsen med versal eller gemen och vad de olika skrivsätten avslöjar om historiesyn och historiebruk. Bakgrunden till debatten i detta nummer är att *Historisk tidskrift* kontaktades av Köpenhamns-historikern Anne Løkke sedan *Kvinnovetenskaplig tidskrift* refuserat den recension av Yvonne Svanströms avhandling, *Policing Public Women*, Løkke skrivit på uppdrag av tidskriften. Anne Løkke redogjorde för turerna i ärendet och bifogade den refuserade recensionen, som alltså nu publiceras i *Historisk tidskrift*.

Valet att ge offentlighet åt Løkkes recension innebär varken något ställningstagande till Yvonne Svanströms avhandling eller till *Kvinnovetenskaplig tidskrifts* redaktionella policy; för den sistnämnda och för beslutet att inte publicera Løkkes recension redogör tidskriftens redaktör, Catherine Dahlström. Løkkes kritik bemöts av Yvonne Svanström. I föreliggande nummer publiceras även fakultetsopponentens, Gunnel Karlsson, recension av Svanströms avhandling. Jag våndades en del inför beslutet eftersom jag ogillar att nydisputerade forskare blir slagträ i debatter. Därför vill jag redan nu framhålla att den eventuella efterföljande debatten *inte* skall handla om brister eller förtjänster i Yvonne Svanströms doktorsavhandling. Anledningen till att jag valt att ta in Løkkes anmälan är att hon är en synnerligen välmeriterad historiker, som, oavsett om hon har rätt i sin kritik eller ej, sätter fingret på något principiellt viktigt, nämligen risken att överdriven politisk korrekthet och de implicita moraliska ställningstaganden som ligger bakom många av de teoribildningar som dominerar dagens historievetenskap kan leda historiker vilse och resultera i orimliga tolkningar.

Jag framhöll i min förra redaktionella inledning, att jag oroas av den kombination av kunskapsteoretisk relativism och värdeobjektivism, som jag menar kännetecknar viss poststrukturalistiskt inspirerad forskning. Vidare be-

tonade jag att en relativisering av sanningsbegreppet riskerar att medföra att det vetenskapliga samtalet dör. Möjligen är jag överdrivet pessimistisk och sannolikt hopplöst gammeldags. Jag vill dock påstå att vi historiker idag lever i en lätt schizofren situation; arvet från Leopold von Ranke och Weibullskolan präglar, som jag ser det, fortfarande i betydande utsträckning metod- och källsyn samtidigt som många av de teorier som används har uttalat kunskapsrelativistiska utgångspunkter och tydliga identitetsskapande funktioner. Ekvationen går helt enkelt inte ihop. Någon enkel lösning står knappast till buds. En återgång till Rankes ideal torde knappast vara aktuell och jag hoppas och tror att många med mig skulle finna det svårt att helt ge upp sanningsbegreppet eller att acceptera "sant för mig" som sanningskriterium. Personligen ansluter jag mig till Carlo Ginzburgs ståndpunkt sådan han formulerade den i sitt angrepp på Hayden White i slutet av 1980-talet; en historia måste stå i relation till sanningen.¹ Gör den inte det går alla de humanistiska värden vi förknippar med ord som tolerans och ansvar förlorade och fältet blir fritt för de illistiga och starka att för sina egna dunkla syften definiera vad som är historisk sanning. Förlorare blir som alltid de svaga och förtryckta. Jag kan redan se invändningarna framför mig: Finns det bara *en* historisk sanning? Är inte just relativismen förutsättningen för tolerans? Har inte historievetenskapen dominerats av en vit, heterosexuella manlig norm?

Historisk tidskrift kommer under 2004 att publicera artiklar som anknyter till dessa frågor. Förhoppningsvis kan de ge ytterligare bränsle till en debatt om moralism och relativism inom historieskrivningen som åtminstone under-tecknad finner nödvändig.

Lars M Andersson

1. Ginzburg, Carlo, "Just One Witness", i Saul Friedländer (ed), *Probing the Limits of Representation. Nazism and the 'Final Solution'*, Cambridge & London 1992.